

К. К. Мальцева

студ. III курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: д.ю.н., проф. О. А. Чуваков

ТЕРОРИЗМ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ

За останні роки тероризму стали приділяти досить значну увагу, як представники соціальних наук, так і політологи, громадськість, її представники. Однією із глобальних проблем на даний момент є міжнародний тероризм, який з кожним днем все більше послаблює устрій навколо світу. Загроза нормальному функціонуванню суспільства є нагальною проблемою, оскільки тероризм найчастіше призводить до значних втрат у економічній сфері держави, оборонній, політичній та впливає на моральний стан громадян, які

переносять сильний душевний біль та страх за власне життя. Метою даного дослідження є розкриття поняття «тероризму», його кримінально-правова характеристика, особливості вчинення даного злочину, його головні ознаки та притягнення до кримінальної відповідальності. Дослідженням правової природи суспільно-небезпечного явища тероризму займалися такі вчені: Ю. Авдєєв, О. Дмитрієв, О. Здравомислов та інші, які проводили детальну характеристику терористичного акту як соціально-політичного явища. Також дане питання розглядали і вчені сучасності, але зупинялися вони на більш поглиблених питаннях злочину: мотиви дій терористів, психологічний опис особистості, проблеми соціальності висвітлили М. Афанасьєва, О. Герасимова, Є. Кожушко, Л. Млечина.

В Україні тероризм є кримінально-караним діянням. У кримінальному законодавстві України цей злочин розташований у розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України). Згідно зі ст. 258 КК України, терористичний акт полягає в застосуванні зброї, вчиненні вибуху, підпалу, створенні небезпеки для життєдіяльності людей або заподіянні значної майнової шкоди, порушенні системи суспільної безпеки, залякуванні народонаселення, провокації збройного конфлікту, міжнародного скандалу, певних політичних, релігійних чи інших провокаціях, а також погроза вчинення зазначених дій [1, ст. 258]. Законом України від 20.03.2003 № 638-IV «Про боротьбу з тероризмом» передбачені основні організаційно-правові засоби протидії терористичним проявам, окрім основного призначення закону, він також закріплює визначення «тероризму». Розуміється, що це є суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади, або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей, або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей» [2, ст. 1]. Пояснюючи дані терміни, можна констатувати, що тероризм – залякування політичних опонентів шляхом застосування фізичного впливу, примусу та насильства над суспільством для досягнення власних цілей та результатів.

У широкому сенсі під основним об'єктом тероризму визначають суспільну безпеку та її охорону, але також має місце наявність додаткових об'єктів у вигляді життя, здоров'я громадян, їхньої власності, майнові та політичні інтереси. Об'єктивна сторона тероризму виражається у скоєнні небезпечних відкритих дій: демонстративне використання зброї, яке може спричинити загибель людей, призвести до нестабільної роботи життєво важливих органів, нанесення шкоди майну та погроза у вчиненні перелічених дій. Як приклад, можуть бути використані і іншого роду небезпечні заходи, як розпилювання отруйного газу, затоплення, руйнування будівель, доріг, шляхів

для дезорієнтації громадян у стресовій ситуації. Терористичний акт вважається закінченим з моменту створення небезпеки для життя чи здоров'я людини або заподіяння значної майнової шкоди чи інших тяжких наслідків.

Суб'єктивна сторона злочину полягає лише у формі прямого умислу, виходячи з психоемоційного забарвлення (ставлення) винного до аспектів об'єктивної сторони і також присутня спеціальна мета – залякування населення.

Суб'єктом вважається осудна особа, яка досягла 14-ти років. Значною ознакою даного критерію є відносна малочисельність безпосередніх суб'єктів терористичної атаки (що є усталеним критерієм відмежування тероризму від інших форм політичної боротьби) і прагнення до ефекту дестабілізації та невротизації суспільства, медіа-шоку, націленість на вибуховий соціальний резонанс за другорядного значення змісту бойової операції [3]. Згідно із ст. 258 КК України, терористичний акт карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з можливою конфіскацією майна, у випадку вчинення злочину повторно або за попередньою змовою – від семи до дванадцяти років; заподіяння смерті людині внаслідок терористичних акцій – від десяти до п'ятнадцяти років/довічне позбавлення волі.

Існує теорія щодо розгалуження тероризму як суспільно-небезпечного явища на 3 види: *державний*, який полягає у застосуванні державними владними органами дій для виконання власної місії, завдань з використанням терористичних методів; *внутрішній*, який відбувається в рамках, межах певної держави; та *міжнародний*, який зростає з кожним днем все більше, виокремлюючи суттєво небезпечний його підвид – *транснаціональний*. Особливої уваги також заслуговують терористичні напади з використанням біологічної та ядерної зброї, котрі змушують повинуватися населення під страхом смерті, іншими словами, *технологічний тероризм*. Під технологічним тероризмом розуміються кримінальні правопорушення, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру [2, ст. 1]. До злочинів даного типу відносяться потенційно небезпечні маніпуляції з такими приладами без отримання дозволу відповідних посадових осіб, висловлення загроз в адресу громадян або державних органів з метою нанесення шкоди їхньому здоров'ю або власності та отримання ядерного матеріала незаконним шляхом – крадіжка, присвоєння за рахунок введення в оману або вчинення фізичного/морального впливу задля досягнення та отримання предмету. Також виділяють відносно новий вид тероризму –

суїцидальний, під яким розуміють добровільну готовність віддати життя для досягнення інтересів у державній діяльності з політичним підтекстом. На даний момент існує велика кількість релігійних та світських терористичних угруповань, які впроваджують механізм «самопожертвування» як психологічний прийом у боротьбі з власним урядом або іноземним. Загальновідомими групами, які зловживали даними засобами є Ісламський рух опору («Хамас») і «Ісламський джихад», на окупованих Ізраїлем територіях; «Хезболлах» («Партія Аллаха») в Лівані; «Єгипетський ісламський джихад» і «Гамаїя ісламія» («Ісламська група») в Єгипті; «Озброєна ісламська група» (GIA) в Алжирі; міжнародна група «Барбар Халса» (BKI) в Індії; «Тигри звільнення Таміла» (LTTE) в Шрі-Ланці; Робоча партія Курдистану (РКК) в Туреччині; мережу осередків терористичної організації Усами бен Ладена «Аль-Каїда» в Афганістані [4].

Слід відзначити, що сучасний тероризм характеризується різким зростанням технічного оснащення, високим рівнем організації, наявністю значних фінансових коштів. Його головна відмітна риса – це розмивання меж між міжнародним і внутрішнім тероризмом. Розширюються зв'язки терористичних організацій з наркобізнесом і незаконною торгівлею зброєю. Помітна динаміка зростання терористичних груп у сучасному світі.

Підсумовуючи вищевикладене, можна прийти до висновку, що тероризм є складним багаторівневим злочином, який потрібно розглядати з різних його аспектів та враховувати усі напрями його вчинення. Терористичний акт найчастіше здійснюється під час ослабленої обставини у регіоні, країні або навіть у світі (світова криза), який ще більше знесилює органи влади, діяльність міжнародних організацій шляхом тиску на них та підкорюване населення у різноманітних проявах як фізичним примусом, так і погрозою застосування насильства для отримання очікуваного терористами результатом. Чинне законодавство має положення стосовно відповідальності за вчинення тероризму, але потребує уточнення та визначення конкретних особливостей цього злочину.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 02.11.2020).
2. Про боротьбу із тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 02.11.2020).
3. Арістова А. Релігійне підґрунтя міжнародного тероризму. *Українське релігієзнавство*. 2010. № 56. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/44111> (дата звернення: 02.11.2020).
4. Михеев И. Терроризм, понятие, ответственность, предупреждение (уголовно-правовое исследование) : квалиф. работа. Владивосток, 2003. 78 с.

URL: <http://law.edu.ru/script/cntsource.asp?cntID=100087820> (дата звернення:
02.11.2020).